

Getsemane

av Nils Ferlin 1938 (ur Goggles)

*Han var en så liten och klen artist
att han kände sig mer än lovligt trist.*

*Då satte han sig vid sin Faber 2
en vacker afton och skrev som så:*

*Gud har i sin fotografiateljé
ett mörkrum som heter Getsemane.*

*Där växer det klara bilder fram
för den som är lugn och allvarsam.*

*Men den som är rädd - för köld och ris,
får aldrig en blomst i paradiset.*

*Hans liv blir liksom en öde slätt
av inga silvërne tårar vått.*

*I purpur, kanske, och glans han gick,
men blicken hans var en tiggarblick.*

*Till aska kom han men aldrig brand
och månen ler åt hans tomma hand.*

*Ty den som är rädd för Getsemane
har ingenting alls att få eller ge*

Ur innehållet:

Getsemane och via Dolorosa

Betlehemsbor kallas frånvarande på sin egen mark

Konst från Betlehem visas i Sverige

Bokrecension: Arabiska visdomsord av Bengt Knutsson

sidan 4 och 12

sidan 8

sidan 15

sidan 11

Vad är svenska Jerusalemsföreningen?

Svenska Jerusalemsföreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

I dag driver föreningen Den Gode Herdens skola för 400 palestinska flickor från förskola till studentexamen. Skolans namn är Den Gode Herdens svenska skola. Mer än 60 procent av driften betalas via gåvor från enskilda svenskar, stiftelser, fonder, kollektor och faddergåvor.

Jerusalemsföreningen äger, underhåller och upplåter en sjukhusbyggnad, också i Betlehem, till den palestinska hälsovårdsmyndigheten. Biskop Jan-Olof Johansson är ordförande.

Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift utkommer med fyra nummer per år. Du som inte får tidskriften hem till dig men vill ha det, kan meddela detta på sjs@brevet.nu eller sätt in en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen på pg 2069-3 eller bg 401-3330 och ange på talongen "ny medlem".

Medlemsavgiften i Svenska Jerusalemsföreningen är 150 kr/år.

Tre ben

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- stärka kvinnans ställning genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället
- bidra till fred och försoning och erbjuda såväl kristna som muslimska flickor i Betlehemsområdet undervisning. Om flickor har varit bänkkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen, att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga
- stärka den kristna minoriteten i Jesu egen födelsestad.

Innehållsförteckning:

<i>Ordföranden har ordet</i>	3
<i>Via Dolorosa och de fjorton stationerna</i>	4
<i>Betlehemsbor kallas frånvarande på sin egen mark</i>	8
<i>Bokrecension: Arabiska visomsord</i>	11
<i>Alla nationers kyrka i Getsemane</i>	12
<i>Konstutställningen "den Andre"</i>	15
<i>Svenskt ministerbesök i Jerusalem</i>	17
<i>Gåvoredovisning</i>	18
<i>Gåvosammanställning</i>	18
<i>Årsmöte på historisk plats</i>	19
<i>Faddertalong</i>	19
<i>Adresser</i>	20

Ordföranden har ordet

Fler uppförsbackar än nerförsbackar i Jerusalem

Det finns ett talesätt i Jerusalem som säger att Jerusalem har fler uppförsbackar än nerförsbackar!

Under fastan är psalmen Se vi går upp till Jerusalem given. Och den som varit i Jerusalem vet att det stämmer. Att ta sig till Jerusalem är att gå eller åka uppför.

Och nog är det gott om uppförsbackar i Jerusalem på många sätt. Inget är lätt och givet. Det kräver mycket. Konflikterna känns nästan i luften. Stämningen är mättad. Ljudnivån hög. Dofterna påträngande.

Men ändå dras man dit. Längtan att ta sig upp till Jerusalem uppförsbackarna till trots är stark.

De två klipporna

Vad driver oss dit och alla andra? Det heliga? Det vill säga de två klipporna – tempelklippan där templet låg och Klippmoskén ligger. Golgataklippan över vilken Gravkyrkan eller Uppståndelsekyrkan reser sig?

Eller är det dagens spänning och konflikt som motsägelsefullt lockar. Mångfalden som gör luften tät? Engagemanget för de ena eller de andra? Eller för freden? Är det historien eller nutiden? Eller kanske framtiden...? Det magiska gryningsljuset?

Kanske är det så att Jerusalem är ett koncentrat av hela livet och mänsklighetens villkor. Det är fler uppförsbackar än nerförsbackar. Det kan nog många hålla med om vare sig man varit i Jerusalem eller inte.

Men hoppet lever

Men mitt i allt finns hoppet. Nerförsbackarna kommer bakom krönet. Hoppet om andra villkor och förutsättningar, om ett annat liv. Om det handlar både den judiska och kristna påskan.

I årets påskfirande är det mycket som skymmer hoppets ljus i Mellanöstern. Lidandet som människor utsätts för tycks inte ha någon gräns. Sorg, oro, smärta, förtvivlan, hopplöshet... Bilden av uppförs- och nerförsbackar bleknar bort och fram tonar istället bilden av bräddjupa mörka stup.

Men även om det är svårt att tala om att låta hoppets stjärna lysa över och från Jerusalem denna påsk är det väl just där som talet om hoppet blir äkta och trovärdigt.

Därför är det särskilt fint att här få skicka många Glada Påsk-hälsningar från våra elever på Den Gode Herdens skola och samtidigt uttrycka ett varmt tack till er alla som stöder verksamheten där. Det är tydliga tecken på att stödet ökar i form av fler gåvor vilket är en förutsättning för att vi ska kunna driva och utveckla vår skola i Betlehem. Så därför ett stort tack och

Glad Påsk! ■

Jan-Olof Johansson, Ordförande

Via Dolorosa och de fjorton stationerna

Av professor Stig Norin, Uppsala

Kommer man in i en katolsk kyrka lägger man lätt märke till de fjorton bilderna om brukar sitta uppsatta längs väggarna. På liknande sätt kan man också i en del av Svenska kyrkans kyrkobyggnader finna dessa bilder av de "fjorton stationerna" längs Herren Jesu lidandes väg "Via Dolorosa".

Kommer man till Jerusalem en fredag kan man följa franciskanbrödernas vandring längs Jesu lidandes väg. Vandringen börjar vid el-Omariyye-skolan alldeles norr om tempelplatsen, där en gång den av Herodes den store (död år 4 f.Kr.) byggda Antoniaborgen låg. Sedan 1500-talet har man tänkt sig att detta var pretoriet eller residenset där Pontius Pilatus höll till när Jesus förhördes före korsfästelsen (Joh. 18:33).

Nu menar forskarna att Antoniaborgen snarare var en romersk kasern men att Pilatus, som normalt bodde i Caesarea vid havet nog snarare, när han var i Jerusalem gästade hos Herodes vid Citadellet nära Jerusalems västra port, Jaffaporten.

De dödsdömda fick vandra genom staden

I så fall var närmsta vägen från Pilatus gård till Golgata en helt annan, men det finns skäl att anta att de dödsdömda i avskräckande syfte fick ta en tur i staden på vägen mot korset, så den exakta sträckningen är kanske inte så viktig. Den väg vi nu vandrar som Via Dolorosa är från 1700-talet. Innan dess tänkte man sig andra sträckningar.

Platsen för de olika stationerna är också av skiftande ålder, några så sena som från 1900-talet, men också det spelar egentligen mindre roll. Att vandra Via Dolorosa handlar om att för sig själv levandegöra passionsberättelsen.

Den **första stationen** på Jesu korsväg är just denna skolgård där vi nu befinner oss. Vi ser här för vår inre blick hur Herren Jesus förhördes av Pilatus och dömdes till döden (Matt 27:11-24).

Vi kommer sedan ut på gatan som än i dag bär namnet Via Dolorosa. Det kan kännas störande för andakten att vardagslivet här pågår som vanligt, men precis så var det också på Jesu tid. Detta är **andra stationen** och det var här Jesus började bära korset (Joh. 19:17).

Vi fortsätter rakt fram till en t-korsning och tar till vänster in på den gata som heter El Wad. Här strax förbi hörnet finner vi både **tredje** (Jesus faller första gången) och **fjärde stationen** (Jesus möter sin mor Maria).

Simon från Kyrene kom till undsättning

Ingen av dessa händelser nämns i Bibeln, men det är inte svårt att föreställa sig

Station 3.

dem. De representeras längs korsvägen av ett mindre kapell. De ägs båda av den armeniska kyrkan.

Efter ungefär 50 meter svänger vi till höger upp för en ganska smal och brant gata. Man förstår att det här blev svårt för Jesus att bära korset ensam. Här har vi **femte stationen** där de romerska soldaterna tvingade Simon från Kyrene att hjälpa till att bära korset (Matt 27:32).

På Jesu tid var det inte så mycket hus här som nu. Golgata backe syntes redan ett par hundra meter bort. Men det var varmt vid påsken, ungefär som en svensk sommardag. Jesus svettades under bördan.

Veronicas svetteduk

Enligt traditionen kom då en kvinna vid namn Veronica och torkade av Jesu ansikte med en duk. Detta är **sjätte stationen**. Bibeln nämner inget om detta, men traditionen säger att Jesu ansikte lämnade ett avtryck på duken. Duken finns bevarad i S:t Peterskyrkan i Rom.

Vi har nu tagit oss upp för backen och svänger vänster in på Jerusalems främsta marknadsgata, Suq Khan ez-Zeit, "Olivoljemarknaden". Här finns fullt av butiker av alla slag, men vi tänker just nu på något annat. Jesus är nu utmattad och faller för andra gången. Detta är **sjunde stationen**. Händelsen nämns inte i Bibeln men

Station 5.

är ganska lätt att tänka sig. Det finns ett litet kapell där, och vardagslivet pågår som vanligt. Bli inte förvånad om dörren skulle vara dold bakom någon frukthandlares lådor.

En liten bit längre fram ligger **åttonde stationen** där Jesus talar till de gråtande kvinnorna (Luk. 23:27–28) *"Jerusalems döttrar, gråt inte över mig, gråt över er själva och era barn". och han fortsätter: "Ty om man gör så med det gröna trädet, vad skall då inte ske med det förtorkade?"* (Luk. 23:31).

I denna fruktansvärda stund tänker Jesus inte på sig själv utan på hela mänsklighetens framtid. De gråtande kvinnorna liksom hela mänskligheten måste omvända sig och göra bättring. Annars slutar de alla i fördärvet. Här finns inget kapell utan platsen är bara markerad med ett kors i väggen.

Vi är nu nästan framme vid Golgata, och gör en liten avstickare mot höger fram till S:t Antonius koptiska kyrka. Detta är den **nionde stationen** faller Jesus för tredje gången.

Därifrån kan man antingen gå tillbaka till marknadsgatan, runda ett hörn och snart vara inne vid kristendomens heligaste plats, Gravkyrkan eller Uppståndelsekyrkan, som den också kallas. Andra gånger går man genom en mindre dörr direkt in i kyrkan.

På historisk mark

Om platsen för vår vandrings början är historiskt osäker och de olika stationernas placering i mycket bygger på sena traditioner och den fromma fantasin, så kan vi vara trygga med att vi nu är på rätta stället. Här har kristna samlats till gudstjänst sedan äldsta tider. Från början var det ett stenbrott med en del uthuggna gravar. År 134 e.Kr. fylldes stenbrottet igen när kejsar Hadrianus byggde ett tempel på platsen. Den första kyrkan här lät byggas av Kejsar Konstantin på 300-talet.

Väl inne i kyrkan finns det en liten trappa till höger. Där går vi upp till själva Golgata kulle. Idag har den inte stora likheter med hur den var på Jesu tid. Detta var en gång en avrättningsplats. Vi hör de romerska soldaternas rop, vi hör fångarna skrik av smärta. Vi ser en massa nyfikna som soldaterna försökte hålla på avstånd. Men nu ser det mest ut som ett överdådigt pyntat kapell. Men försök tänka bort guldets, oljelamporna och allt som ser ut som juldekorationer. Detta är en del av den orientaliska kyrkotraditionen och inget att förargas över, bakom allt detta finns det en djup fromhet.

Jesus är framme och slutet nalkas

Men försök istället se framför dig Jesus och de romerska soldaterna som nu befriar honom från korsets börda och dessutom tar av honom det mesta av kläderna. Detta är **tionde stationen**. Jesus får tillfälligt hämta andan medan soldaterna delar hans kläder mellan sig (Ps 22:18).

Men vilan blir inte lång. Vid **elfte stationen**, spikas Jesus så fast på korset. Vi hör hammarslagen och ser den lidande Jesus. Soldaterna gör vad de gjort många gånger tidigare vid en av de mest plågsamma avrättningsmetoder som människan i sin ondska kunnat finna ut. Jesus lider oskyldigt för vår skull. *Så som Jesu smärta var, aldrig någons varit har (Sv Ps 142).*

Platsen markeras av ett altare där altartavlan visar Jesus på korset ännu ligande på marken. Nu reser de korset.

Vi flyttar oss några meter åt sidan till platsen där korset stod. Genom ett hål i golvet kan man se och känna själva klippan. Detta är **tolfte stationen**. Klockan tre på eftermiddagen dog Jesus, (Matt 27:50). Jorden skakade och klipporna räm-nade. Förhänget i templet brast i två delar. Vägen till Gud öppnades. Genom sin död övervann han döden.

När Jesus var död gick Josef från Arimataia till Pilatus och fick tillstånd att begrava kroppen. Han och Nikodemos gick dit (Joh. 19:38–39). Soldaterna tog

ner Jesu kropp och gav den till de två männen. Detta är **trettonde stationen**. Altaret visar den sörjande Maria och är beläget mellan station elva och tolv.

Graven väntar

Efter att ha smort Jesu kropp lägger de två männen Jesus i en grav alldeles nära Golgata. *Intill platsen där Jesus hade blivit korsfäst fanns en trädgård och i trädgården en ny grav där ännu ingen hade blivit lagd. Där lade de Jesus, eftersom det var den judiska förberedelsedagen och graven låg nära (Joh. 19:41–42).* Vi är nu framme vid **fjortonde stationen**.

Men vad nu? Detta ser mera ut som en liten byggnad inuti gravkyrkan än som en klippgrav. Den ursprungliga graven förstördes av kalifen Hakim år 1009, men ersattes med en uppbyggd kopia på platsen där graven var. Den nuvarande är från 1810, men det går att se delar av den ursprungliga graven. Vill vi se en annan klippgrav från Jesu tid finns det en sådan i det lilla syriska kapellet rakt bakom Kristi grav.

Men det viktigaste av allt är att om vi går in i graven så är den lika tom nu som när kvinnorna och de första lärjungarna kom dit. Jesus är uppstånden (Joh 20:1–8).

*Vad ljus över griften!
Han lever, o fröjd!
Fullkomnad är skriften,
O salighets höjd!
Från himmelen hälsad
Han framgår i glans,*

*Och världen är frälsad,
Och segern är hans.
Bortvältad är stenen och inseglet bräckt,
Och vakten har flytt för hans andes fläkt,
Och avgrunden bävar. Halleluja!*

Den sista gröna kullen mellan Jerusalem och Betlehem vällade storpolitisk kris på 1990-talet när Israel annekterade den. Idag bor det flera tusen israeler här. Till höger ser man olivträden som inte är åtkomliga på grund av den ständiga expansionen av bosättningen och separationsbarriären som byggts Längre bort till höger skymtar den palestinska byn Beit Sahour.

Betlehemsbor kallas "frånvarande" på sin egen mark

– Hur i hela världen är det möjligt att vägra oss tillträde till vår egen mark och sen kalla oss "frånvarande"?

En gammal betlehemsbo som har bott här i många generationer, står utanför sitt hus och ser över dalen mot den ständigt expanderande judiska bosättningen Har Homa, på arabiska Jebel Abu Gnaïm. På andra sidan separationsbarriären, en ca 50 m bred väg med elektroniska övervakningsdetektorer och diken på båda sidor, finns 17 dunams land (1 dunam= 1000 kvm) med mestadels olivträd som hans familj inte tillåtit att skörda eller sköta om de senaste sju åren.

– Om vi åtminstone kunde få plöja jorden kring olivträden och beskära dem så att de överlever säger han bittert.

Olivträden dör

Men trots israelisk advokathjälp har han förvägrats detta och nu dör träden långsamt medan bosättningen utökas med nya hus som kommer allt närmre.

Idag är utmaningarna många för Betlehem som för människorna här i stort. Landkonfiskeringar, utbyggnad av de olagliga bosättningarna som drabbat kristna markägare i hög grad, har reducerat palestiniernas land i betlehemsdistriktet till 13 procent av det totala.

Resten kontrolleras av Israel i det som angavs som område C under Osloavtalet.

De flesta av de nya bostäderna i bosättningar, landkonfiskeringar och murbyg-

gen som den israeliska regeringen kungjort det senaste halvåret, finns omkring Betlehem.

Från Tantur där vi bor, ser vi många av de nya husen och murarna byggas i de närbelägna områdena, i strid med internationell rätt, mänskliga rättigheter och internationella domstolen i Haags domslut.

Elevernas föräldrar kommer inte längre åt sina marker

I Cremisandalen, som är det enda återstående grönområdet kommer den planerade muren att utestänga befolkningen i Betlehem och Beit Jala från ett av deras äldsta och vackraste naturområdena med oliv- och vinodlingar.

Varje fredag hålls här en friluftsmässa i protest mot dessa planer. Den katolske prästen som leder mässan säger, att så länge den israeliska ockupationsmakten fortsätter att obehindrat genomföra dessa olagliga planer, så länge kommer han och de kristna i Beit Jala och Betlehem att uppmana till rättvisa och fred genom denna manifestation.

Flera turist-, pilgrimsgrupper och ekumeniska delegationer besöker mässan och visar därmed sin solidaritet med kristna i området. Nyligen var det representanter från Vatikanen i Rom och från Kyrkornas Världsråd i Geneve.

De boende palestinierna kallas av Israel för frånvarande

I november förra året informerades över 180 markägare i Betlehem att mer än 7000 dunams land hade överförts till *"Myndigheten för frånvarande egendom"* (Guardian of Absentee Property) och förklarade därmed dessa som "frånvarande", vilket är sista fasen av formell konfiskering.

Konfiskering av land i Betlehem och på Västbanken är inget nytt.

När separationsmuren byggdes 2002-2003 avskars många från sina landområden varför palestinier ofta kallar muren en "annekteringsmur"; mark som tidigare gav familjerna inkomster från oliver och olivolja och bidrog till deras egen försörjning.

Israels högsta domstol ger palestinierna rätt – men ...

Den israeliske riksåklagaren förklarade att det var olagligt att åberopa *"Lagen om frånvarande egendom"* mot palestinier från Västbanken för att utestänga dem från land som ligger inom det utvidgade Jerusalems gränser.

Trots att Högsta Domstolen i Israel bestämde att passer- grindar skulle installeras och tillstånd ges för landägare att skörda sina olivträd, öppnades dessa grindar ore-gelbundet och tillstånd gavs bara till de personer som egendomarna var registrerade på.

En ekumenisk följeslagare berättar för Kyrkornas Världsråds generalsekr Olav Fykse Tveit och artikelförfattaren Kjell Jonasson om Cremisan. Foto: Inger Jonasson.

Dessa är ofta äldre personer i 70-80 årsåldern och inga yngre familjemedlemmar, som heller inte tillåts att ta över sina föräldrars egendomar.

... regeringen struntar i beslutet

Så i praktiken avstängs dessa palestinska jordägare från sina egendomar genom ett uppenbart lagvrängeri, där de nu behandlas som "frånvarande" trots att de i högsta grad är närvarande, förvägrade att odla sin egen jord och troligen dömda till att mista den i en snar framtid.

Ir Amin, en israelisk människorättsorganisation menar att det är oklart om beslutet att använda "*Lagen om frånvaro*" är ett försök av den israeliska regeringen att nu tillämpa detta illegalt i skydd av uppmärksamheten kring det kommande presidentvalet i USA eller om det har blivit regerings policy. Den israeliska ockupationsmakten/den civila administrationen/, som är ansvariga för tillstånden har avböjt kommenterar.

Är detta början på slutet?

Land och jord är inte enbart en fråga om förlorade inkomster från olivskörden för de drabbade palestinska kristna i Betlehem. I själva verket handlar det om hjärtpunkten i konflikten, nämligen i vad mån det ska finnas land och utrymme och en framtid överhuvudtaget för dem och deras barn i Betlehem.

Förutom Cremisanområdet, hotas alltfler landområden av det som återstår för de kristna i Betlehem att expandera på, eftersom de är omgivna på alla sidor av israeliska bosättningar.

- Ibland känner vi oss övergivna av hela världen. Vi kristna äger över 90 procent av jorden här - det enda som ännu tillhör oss och som vi hoppats kunna behålla för våra barn säger en av de drabbade jordägarna.

Om inget land mer finns att bygga hem och hus på så kommer emigrationen av unga människor att fortsätta öka som gör att de kommer att söka andra livsmöjligheter där de inte behöver känna sig inneslutna som i ett fängelse. ■

Kjell Jonasson

Friluftsmässa i protest mot Israels markkonfiskering och murbygget, vid Cremisan.

Foto: Inger Jonasson.

Bokrecension:

Arabiska visdomsord

Jag fick frågan om jag kunde lära en flicka som var på väg ut i Orienten arabiska. Jag svarade att det kunde jag inte. Men däremot att jag kunde ge henne några nycklar till den arabiska världen. Några hälsningsfraser och ett och annat ordspråk.

Det hade jag fått lära mig i början av 70-talet på Svenska teologiska institutet i Jerusalem av dåvarande direktorn, docenten i semitiska språk, Bengt Knutsson från Lund.

Nu har han kommit ut med en bok som heter *Arabiska visdomsord* på Carlssons förlag. Där delar han frikostigt med sig av sin kunskap inte bara i arabiska språket utan också om arabisk visdom, kultur och religion.

I förordet skriver ambassadören Kaj Falkman, kollega till Knutsson i Istanbul: "Det var alltid ett sant nöje att gå med Bengt Knutsson till arabiska diplomatmottagningar. Han framförde ordrika hälsningsanföranden till värdarna, som först förstummades av hans kunskaper, sedan brast ut i glädjrika uttryck av beundran för denna överraskande vältalighet från en västgöte."

Boken är skriven både för svenskar och araber. Med över 300 ordspråk och visdomsord, både på arabiska och svenska, kombinerade med lärorika och även humoristiska kommentarer ger den en inblick i den arabiska föreställningsvärlden.

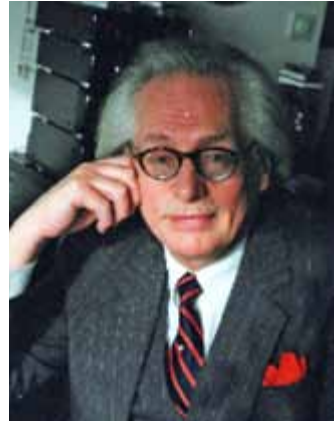
Boken rymmer också ett antal väl valda och illustrativa färgfotografier, de flesta tagna av författaren själv under hans otaliga vistelser och resor i Orienten.

Boken förutsätter inga förkunskaper i arabiska eller om arabisk visdom men är säkert lika välkommen av den på arabisk kultur nyfikne som av den lärde arabisten. Det torde vara få arabister, åtminstone om de är lärda, som betraktar sig som fullärda. Ganska snart upptäcker studenten i arabiska relevansen i att det arabiska språket liknas vid en ocean för dess rikedom på ord och den kunnige läraren kan bara bekräfta att det är och förblir så.

Den som känner Bengt Knutsson antingen som kollega eller som lärare och handledare vet att inte ens en prick i hans texter kommer till av en tillfällighet. Så är denna bok välgjord ner till minsta *hamza* (arabiskt tecken).

För min del fortsatte inte studiet av arabiska efter året i Jerusalem men det jag lärde mig där har jag behållit och brukat intensivt. Och än idag fungerar det just som nycklar och dörröppnare såväl på T-banan i Stockholm som i Klippmoskén i Jerusalem. Det var nog det som var Knutssons ambition som lärare då och även idag – just nu med denna förnämliga och vackra bok. ■

Jan-Olof Johansson

Bengt Knutsson, Sveriges "meste" arabtalande.

Fotnot: Bengt Knutsson: Arabiska visdomsord. Carlssons förlag

Alla nationers kyrka i Getsemane

När de hade sjungit lovsången som avslutning på påskmåltiden gick de över bäcken Kidron "till ett ställe som heter Getsemane"¹ och Jesus sa till dem: "Sitt kvar här medan jag går dit bort och ber" (Matteus 26:36).

Jesu bönekamp natten innan sitt lidande har satt Getsemane på historiens karta.

Getsemane, en trädgård eller snarare en park på Jesu tid, ligger vid foten av Olivberget. Här finns klippan vid vilken Jesus bad. Här finns grottan där lärjungarna sov. Det är inte omöjligt att Jesus och hans lärjungar ofta hade slagit läger i Getsemane när de, som goda judar, vid de stora högtiderna hade besökt Jerusalem. Evangelisten Johannes berättar att Judas kände till platsen, "eftersom Jesus och hans lärjungar ofta hade samlats där" (Johannes 18:2). Enligt en tradition skulle området ha ägts av en vän till Jesus.

Olivpress

Själva namnet "Getsemane", från arameiskans *gat semen*, betyder olivpress. Troligen har namnet uppkommit av att här låg en olivlund med en oljepress. Redan på 300-talet låg här en kyrka med praktfulla mosaiker. Den spanska nunnan Egeria, som vallfärdade till det heliga landet omkring år 400, berättar att man gick ut till den plats där Herren bad vid tiden för tuppens galande:

"På denna plats finns nämligen en vacker kyrka. Biskopen och allt folket går in där, där ber man en bön som lämpar sig för platsen och dagen, man sjunger också en lämplig sång och läser det stycke i evangeliet där han sade till sina lärjungar: 'Vaka och bed att ni inte råkar i frestelse'." Från kyrkan gick man i procession ut i trädgården. Över två hundra kyrkljus lyse upp vägen för allt folket. Egeria berättar om att sången, bönen och klagan vara så stor att det hördes ända in i staden.¹¹

När man gjorde utgrävningar år 1920 för att lägga grunden till dagens kyrka hittades mosaikgolv och väggmålningar från den äldsta kyrkan, vilka i dag finns bevarade i den nya kyrkans mosaikgolv. Arkeologerna hittade även en autriumgård med en intakt cistern. Kyrkan brändes av perserna år 614 men byggdes upp igen och förstördes åter av en jordbävning år 747. Inte förrän på 1100-talet (1170) uppförde korsfararna ett kapell "Frälsarens kapell", vilket tilläts förfalla redan på 1300-talet (1345). Åter igen låg platsen förfallen under lång tid även om några arkeologiska utgrävningar gjordes. År 1919 startade bygget av Alla nationers kyrka, vilken kunde invigas i juni 1924.

Barluzzi bygger kyrka

Antonio Barluzzi (1884–1960) var italienare,

*Vid denna klippa bad Jesus på skärtorsdagsnatten.
Foto: JO Aggedal.*

franciskanmunk och arkitekt, känd som "Det Heliga landets arkitekt"^{III} Alla Barluzzis kyrkor försöker uttrycka en känslomässig relation till evangeliets berättelse. Tydligast blir det om man jämför den majestätsikt mörka basilikan i Getsemane med den glada och ljusa lilla julkyrkan på herdarnas äng i Betlehem. Barluzzis kyrka i Getsemane kallas Alla nationers kyrka därför att kupolerna byggts genom bidrag från katolska kyrkan i tolv olika nationer.^{IV}

Kyrkan i Getsemane är en majestätisk basilika byggd av två sorters sten. Den invändiga kommer från stenbrotten vid Lifta, nordväst om Jerusalem, och det yttre, en rosafärgad sten från Betlehem. Att rita byggnaden var en utmaning för Barluzzi. Det berättas att han tidigt insåg att kyrkan inte kunde följa traditionell arkitektur utan att ljus, färger, väggar och kupoler måste hjälpa besökaren in i mysteriet om Jesu dödskamp eller som arkitekten uttryckte det: "väcka en uppriktigt respons i sinne och hjärta".^V Kyrkan är mycket mörk, ljuset är nedtonat, mörkret är framträdande med endast några få ljuspunkter, vilket är tänkt att symbolisera själens dunkla natt. Violettfärgat glas används i hela kyrkan för att framkalla en stämning av depression analogt med Kristi lidande. Taket är målat i mörkt blått för att simulera en natthimmel. Upplevelsen av ett kompakt mörker möter besökaren när hon träder in i kyrkan genom dörren av brons, dekorerad med livets träd som växer fram ur ett kors. En del besökare menar att byggnaden är för mörk. Kontrasten mellan den strålande solen utanför och mörkret här inne är effektiv. Det tar tid innan ögonen vant sig vid mörkret, men när de gjort det framträder kyrkans utsmyckning och symbolik tydligt. Det första man ser är den stora krans av järn i form av en törnekrona som omger klippan där Jesus enligt traditionen bad. Idag är huvudaltaret placerat ovanpå klippan, vilken på tre ställen är synlig för besökaren. Jesu oskuld och hjälplöshet symboliseras av en vit duva som fångas av spikarna och långsamt möter den bittra döden. Jesus hjälplöshet och den bittra kalken som Jesus bad att han skulle få slippa, symboliseras av en slät bägare med två fåglar på vardera sida med uppskrämda ansikten.

Lyfter man blicken mot öster och blickar upp ovanför huvudaltaret ser man en målning som visar Jesus när han ber i avskildhet vid klippan. På målningen flankeras klippan av olivträd. Målningen visar alltså historien när Jesus ber i Getsemane trädgård och Petrus, Jakob och Johannes svek då de inte orkade hålla sig vakna och be med Jesus. Till höger syns översteprästerna, tempelvakten och de äldsta som kommit för att gripa Jesus. Även Judas syns tydligt när han kysser Jesus på kinden som tecken så att de kan gripa rätt person. Den latinska texten lyder i översättning: "Jesus sade till honom: 'Min vän, nu har du gjort ditt'. Då gick de fram och grep Jesus och höll fast honom" (Matteus 26:50).

Fasaden

Kyrkans fasad stöds av fyra kolonner. På dessa återfinns de fyra evangelisterna, Matteus, Markus, Lukas och Johannes, som statyer. I händer bär de sina respektive evangelium. Kolonnerna håller likt ett grekiskt tempel upp den färgglada mosaiken vilken skildrar historien om Getsemane. Jesus sitter i centrum och gråter över Jerusalems framtida öde. Staden och templet förstördes år 70, alltså 40 år efter Jesu död. Ovanför Jesus finner vi Fadern med de två grekiska bokstäverna Alpha och Omega, den första och den sista bokstaven i det grekiska alfabetet som en påminnelse om att Gud är alltings början och slut (Uppenbarelseboken 1:8). Till vänster

Alla nationers kyrka, färdigställdes 1924 och ligger i Getsemaneträdgården. Foto: JO Aggedal.

Jesus i sin famn. Högst upp på takåsen står hjortarna som längtar till vattenbäckar och ser upp mot det tomma korset. En textrad på latin, "... *Cum clamore VALIDO et lacrymis ...*", längst ner på mosaiken förkunnar: "Under sitt liv på jorden uppsände han med höga rop och tårar enträgna böner till den som kunde rädda honom från döden, och han blev bönhörd därför att han böjde sig under Guds vilja" (Hebreerbrevet 5: 7). Fasadmosaiken är ett verk av Giulio Bargellini (1875-1936).

Grottan och trädgården idag

"Förräderiets grotta", som ligger strax utanför dagens kyrka, är enligt legenden den grotta som lärjungarna Petrus, Jakob och Johannes låg och sov i när Jesus bad i sin dödsångest. Under tidig bysantinsk tid pryddes grottans golv av mosaiker, men senare anlades här gravar. Sedan år 1392 har franciskanerna ansvara för grottan.

Trädgården, vid foten av Olivberget, som kallas Getsemane är bara en liten del av den trädgård som fanns på Jesu tid men här står de gamla träden, åtta riktigt gamla, förmodligen mer än 400 år gamla som ett tecken på en historisk plats. Träden bär fortfarande frukt. Kärnorna från oliverna används för att tillverka radband, för bön och meditation över Kristi lidande. ■

Jan-Olof Aggedal, Lund

¹ Om vad som hände i Getsemane finns beskrivet bland annat i Matteusevangeliet 26:26-56).

¹¹ Egeria Resebrev från det heliga landet. Översättning Christina Sandquist Öberg, 2006, s. 82.

¹¹¹ Madden, Daniel (1964). *Monuments to Glory: The Story of Antonio Barluzzi, Architect of the Holy Land*. Credo.

^{11v} Länder som bidrog: Tyskland, USA, Argentina, Brasilien, Chile, Mexiko, Italien, Frankrike, Spanien, England, Belgien och Kanada.

^v Min översättning efter Daniel Madden (1964).

Från Betlehem visas under hela året i Sverige:

Konstutställningen Den Andre

Sedan oktober 2011 vandrar en intressant utställning med tretton palestinska konstnärer runt i några av Stockholms församlingar. Det är kultursamverkan i Sofia, Katarina, Flemingsberg, Hedvig Eleonora och Storkyrkan som tagit initiativ till utställningen som fått namnet Den Andre.

Tanken föddes efter ett besök av en kulturdelegation från Svenska kyrkan till den lutherska kyrkans Internationella center i Betlehem och mötet med ett par av konstnärerna.

Efter att ha varit utställd i Sofia, Katarina och Flemingsbergs kyrkor finns den under fastan i Solna kyrka. Den kommer därefter att visas bl a i Linköping och under Världens fest 7-9 september i höst i Malmö i Pauli kyrka. Konstnärerna har

alla tolkat temat "Den Andre" utifrån sina egna personliga erfarenheter.

Vem är jag?

Några har valt att se den andre mer personligt med frågor som "vem är jag" i en "jag-du relation" eller introspektivt i förhållande till sig själv. Att leva i olika världar är en annan erfarenhet som bearbetas. Är man palestinier och bor i Israel t ex kan man uppleva en identitetskonflikt, kanske inte så synlig för omvärlden men ändå kännbar för dem.

Andra talar om de annorlunda i samhället och att de måste respekteras eller om de som finns närmast oss; familjen och vänner och att minnas dem som gett sina liv i kampen för en bättre tillvaro och framtid.

En del återspeglar i sina konstverk hur omvärlden ser på palestinierna och vill ge en mer realistisk och rättvis bild grundad på övertygelsen att om fred och frihet ska förverkligas

Vladimir Tamaris (bor i Japan o representerar dem som inte får bo i sitt hemland) bild med titeln "Jag och Du" är inspirerad av en bok av den judiske filosofen Martin Buber.

behövs empati och förståelse av Den Andre.

Tretton palestinska konstnärer spridda över världen

De tretton konstnärerna bor på olika platser och i olika länder och har olika status. De finns i Gaza, på Västbanken, i östra Jerusalem, Israel och i exil. Alla är palestinier; de tillhör samma kultur och talar samma språk. Men deras identitetskort skiljer sig från varandra, några av dem har inte rätt att komma tillbaka och har ingen rätt att bo i sitt hemland, medan andra inte har tillåtelse att besöka varandra och röra sig mellan Västbanken, Jerusalem och Gaza.

Deras olika erfarenheter har format deras konstnärliga uttryck. I den här utställningen blir vi introducerade i och får ta del av hela bredden av det palestinska folkets liv och villkor.

Dessutom möts de tretton palestinska konstnärerna genom sina konstverk och kan dela sina olika och "andra" palestinska förhållanden och problem med varandra.

Ett genomgående budskap är att palestinerna också bör ha sitt eget land, där

de kan återförenas och leva i ett självbestämmande. I slutet av september förra året presenterade den palestinske pre-

"Jag känner inte främlingen" av Johny Andonia (Västbanks palestinier) och inspirerad av en dikt av den palestinske poetet Mahmoud Darwish.

Konstnären Leyla Hamdiyeh, med Jerusalems identitetskort, vill betona respekten för "Den Andre", för olikheter.

sidenten Mahmoud Abbas det palestinska folkets efterlängtrade önskan om ett erkännande i FN för att bli världens 194 medlemsstat.

I sitt tal citerade Abbas den berömde palestinske poeten Mahmoud Darwish:
*"Vi står här, vi stannar här,
Vi är här permanent, vi är här för evigt,
Och vi har ett mål, ett mål, ett mål
Att vara och vi skall vara".*

Inger Jonasson

Fotnot: Gruppställning med 13 palestinska konstnärer

Kuratorer:

Faten Nastas Mitwasi, konstnär, kurator och Chair of Visual Arts department vid Dar al Kalima College, Inger Jonasson, konstnär och bildlärare vid DIYAR i Bethlehem.

Utställningen är ett samarbete mellan Kultursamverkan (Flemingsberg, Hedvig Eleonora, Katarina, Sofia församlingar och Stockholms Domkyrkoförsamling), Seglora smedja och studieförbundet Sensus.

Sofia församlingar och Stockholms Domkyrkoförsamling, har under år 2011 samarbetat kring kultur i olika form, bland annat konst, skapande verkstäder och dans.

Olika satsningar på kultur i de fem församlingarna har tillkommit under det samlade begreppet Kultursamverkan och har möjliggjorts genom ett generöst bidrag från Stockholms stift, samt egeninsatser från de enskilda församlingarna.

Svenskt ministerbesök i Jerusalems Gamla Stan

Under en guddad rundvandring i Jerusalem med Svenska kyrkans utsände Kjell Jonasson och Bildas tf direktor Daniel Braw besökte utbildningsministern, tillika vice statsministern Jan Björklund i mitten av februari bl a Gravkyrkan, Via Dolorosa och Västra muren.

Björklund, som besökte Israel och de palestinska områdena, fick först se Jerusalem från Bildas studiecenters tak och sen vidtog rundvandringen, där också information gavs om Svenska Teologiska Institutet och vad Svenska kyrkans internationella arbete stöder i området.

Vice statsminister Jan Björklund i samspråk med Kjell Jonasson, Jerusalemsföreningens representant i Israel/Palestina, vid sitt besök i februari. Foto: Bilda.

Gåvor till Svenska Jerusalemsföreningen

2011-09-01-- jämfört med HELA förra verksamhetsåret 2010-09-01- 2011-08-31

(Sv Jerusalemsföreningens räkenskapsår omfattar perioden 1 sept-31 aug)

	2011-09-01--2012-02-15	2010-09-01--2011-08-31
Medlemsavgifter	33 100	57 750
Faddeavgifter	140 462	329 897
Gåvor till skolan	467 138	750 379
Skolan, minnesgåvor	28 660	43 555
Skolan, födelsegåvor	63 766	50 982
Skolan, andra hyllningsgåvor	5 680	67 320
Gåvor till sjukhuset	12 150	8 550
Övriga gåvor	307 300	1 183 460
Kollekter	1 459 449	1 555 439
<i>Summa:</i>	<i>2 517 705</i>	<i>4 047 332</i>

Gåvoredovisning Minnes- och Hyllningsgåvor

(18 november 2011 – 14 februari 2012)

Till Minnet av Eva Spångberg, Ingegärd Helenius Jonsson, Paul Samuelsson, Einar Wänehag, Rolf Jansson, Anders Ruuth, Stig Westerberg, Iréne, Sten Svensson, Lisbeth Sandström, Anders Frosterus, Asta Strömberg af Klinteberg, Göte Lehpitalo, Bertil Envall, Evert Hedin, Ann Degerman, Margit Arén, Göran Ljungberg, Andreas Ehn, Anna Grafström, Ingrid Raattamaa, Esbjörn Eskilsson, Dagmar Hultgren, Harald Ohly, Ragnar Lennman, Ragnar Lyngenberg, Anna Grafström, Gulli Brandt, Erik Boström, Sigvard Spinell, Paul Samuelsson, Kerstin Rönnefeldt, Rosa Elovsson, Kerstin Sergander, Erik Boström, Heikki Kattilakoski.

Vid födelsedag för Eva Stohlander Axelsson, 70 år, Margarete Hasslow, 80 år, Lena Nordling Jonzon, 75 år, Mats Törnqvist, 60 år, Karin Alberg, 90 år, Börje Johansson, 80 år, Eva Katsler, 50 år, Maria Adrian, 70 år, Lennart Sjöström, 70 år, Arne Back, 90 år, Annika Stacke, Gunnar Strömbäck, 85 år; Karinn Andrén, 85 år, Ulla-Stina Rask, 60 år, Ulla Collste, 90 år, Arne Hübinette Bach.

Vid nyårsuppvaktning på Östrabo för Biskopsparet Jan-Olof och Anna Johansson

Som Julgåvor till Gunilla o Richard Grügjel, Siv o Yngve Karlsson, Linnéa o Lennart Persson.

Vid dop av Oscar Vikström

Årsmöte på historisk plats

Svenska Jerusalemsföreningens årsmöte hölls sista söndagen i januari. Det var förlagt till Storkyrkosalen i Gamla stan i Stockholm. Därmed hade föreningen återkommit till sin födelseplats. Den 14 maj 1900 bildades nämligen föreningen i sakristian i Storkyrkan.

Årsmötet föregicks av församlingens högmässa i vilken föreningens ordförande, biskop Jan-Olof Johansson, predikade. Domprosten Åke Bonnier medverkade liksom Storkyrkans kör. Domprosten hälsade sedan välkommen till ett välbesökt kyrkkaffe i Storkyrkosalen.

Fil dr Stefan Olsson från Uppsala höll föredrag och visade bilder från sin tid som ekumenisk följeslagare i Betlehem.

Olssons uppgift var att finnas vid gränsövergången till Jerusalem för att dokumentera det som sker där. Han berättade om enskilda upplevelser och satte också in dem i ett större politiskt sammanhang.

Föredraget hade särskild relevans för föreningens medlemmar då det finns, framförallt fäder och andra släktingar, till våra elever som passerar gränsövergången varje dag för att komma till sitt arbete, ofta under oro och förnedring. Dessutom tar resan till arbetet flera timmar som normalt skulle gå på en halvtimme.

Vid årsmötet omvaldes till ledamöter i styrelsen på två år Jan-Olof Johansson, Lars Aldén, Kjell Jonasson och Göran Rask. Som suppleanter omvaldes Bosse Bonde och Jonas Agestam. Övriga i styrelsen är Britt Bergman, Elisabeth Eklund, Ulrika Persson och Stig Norin. Suppleant är Kjell Thorbjörnsson.

Rekordresultat – tack vare stor enskild donation

Insamlingsresultatet för det gångna året var 4 047 332 kronor vilket var en miljon kronor mer än föregående år. Denna stora ökning berodde främst på en stor enskild gåva medan övriga intäkter i stort sett höll oförändrad nivå.

Ordföranden framförde ett varmt tack till föreningens medlemmar och understödjare för ett ihärdigt engagemang och generöst stöd för föreningens verksamhet i Betlehem. Han betonade att det är de enskilda gåvorna och de frivilliga kollekterna som är grunden för verksamheten. De små omkostnaderna som föreningen har i Sverige gör att de gåvor som kommer in i stort sett går oavkortat till verksamheten i Betlehem, i huvudsak Den Gode Herdens skola.

Vill Du bli fadder till en av flickorna vid Den Gode Herdens skola i Betlehem?

Det kan Du blir genom att bli regelbunden understödjare av skolan.

Så här går det till: Du ger ett belopp till skolans verksamhet en gång i månaden eller i kvartalet eller så ofta det passar Dig. Beloppets storlek avgör Du själv. (Föreningens åtagande för en elevplats är för närvarande ca 4 500:-/år). Pengarna går inte till enskilt barn utan till skolans verksamhet. Men Du får namn på och uppgifter om den flicka som Du är fadder till och kan om Du vill få en personlig kontakt med henne.

Fyll i talongen nedan och skicka den till Britt Bergman (adress se sista sidan). Hon kommer då att ta kontakt med Dig och ge mer information.

Ja, jag vill bli fadder:

Namn

Adress

Tel

POSTTIDNING B
BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning åter-
sänds försändelsen med nya adres-
sen på framsidan (ej adressidan).

Adressändringar och retur till
Svenska Jerusalemsföreningen:
Sven Lenhoff,
Österleden 64 B, 352 42 VÄXJÖ

Glöm inte att anmäla adressändring! Posten skickar inte tillbaka några tidskrifter längre!

Adresser i Det Heliga Landet

Vår skola i Betlehem har adressen: The Good Shepherd's Swedish School,
P.O.B. 64, Betlehem, via Israel. Tel och fax Betlehem 00 972-2-2742204.

Sjukhusets namn och adress är: Hussein bin Talal's Hospital, P.O.B. 67,
Betlehem, via Israel.

E-post till skolan: gsss@p-ol.com

Föreningens representant i Det heliga landet är pastor Kjell Jonasson, e-postadress:
Kjell.Jonasson@svenskakyrkan.se, tel +972-575 583 670. Kontakta gärna honom om du
är på besök i Israel eller på Västbanken!

Adresser i Sverige

Jerusalemsföreningens hemsida: www.jerusalemsforeningen.se

Ordförande, biskop Jan-Olof Johansson, Östrabo, 352 39 VÄXJÖ,
tel och fax 0470-309 45, ansvarig utgivare för tidskriften. E-post: sjs@brevet.nu

Sekreterare Lars Aldén tel 0730-62 12 05. Österleden 66 a, 352 42 Växjö
e-post: lars.alden@swipnet.se

Redaktör för tidskriften: Lars Micael Adrian, Stora Tvärgatan 35, 223 52 Lund,
tel 046-18 88 10, 0727-43 82 41, e-post modgun@telia.com

Ansvarig för fadderbarnsverksamheten: Britt Bergman, Körsbärsvägen 6,
114 23 Stockholm, tel och fax 08-673 12 15, mobil 070-573 12 23.

Ansvariga för gåvoredovisning, adressregister och utskick av gåvoblanketter:
Barbro och Sven Lenhoff, Österleden 64 B, 352 42 VÄXJÖ, tel 0470-393 27,
e-post: sven.lenhoff@lyckansberg.net

Lundakretsen:

Kristina Lindström, Nyckelkroken 15, 226 47 Lund, tel 046-13 66 06.
e-post: kristina.lindstrom@comhem.se

Norrköpingskretsen:

Jonas Agestam, Solhem Alsäter, 605 97 Norrköping, tel 011-33 52 06.
e-post: jonas.agestam@svenskakyrkan.se

Årsavgiften, som ger rättighet att få tidskriften är minst 150 kr.
Plusgiro 20 69 - 3 • Bankgiro 401-3330

ISSN 0346-2307